

Chojnacki, Jakub

II Kongres Kultury Języka Polskiego w Katowicach

Notatki Płockie 33/4-137, 61-63

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

II Kongres Kultury Języka Polskiego w Katowicach

W cztery lata po odbyciu na Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie pierwszego Kongresu społecznego ruchu na rzecz piękna mowy ojczystej w dniach od 7 do 9 grudnia 1988 roku obradował w Katowicach w aulach Uniwersytetu Śląskiego II Kongres Kultury Języka Polskiego.

Celem Kongresu, któremu przyświecało hasło: „Język polski w bogactwie swoich odmian” było przypomnienie — Polakom w kraju i za granicą — walorów języka polskiego, jego prężności, żywotności, sprawności, różnicowania i wielostronności, jak również jego szczególnej roli w rozwoju życia społecznego.

Organizatorami Kongresu, w którym wzięło udział ponad 400 osób, w tym 5 delegacji zagranicznych byli: Rada Krajowa i Rada Wojewódzka Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, Polska Akademia Nauk, Narodowa Rada Kultury i Uniwersytet Śląski.

Kongres odbywał się pod patronatem Przewodniczącego Rady Państwa PRL gen. Wojciecha Jaruzelskiego, który uczestniczył w pierwszym dniu obrad. Przypomnił słowa Zygmunta Krasieńskiego do Delfiny Potockiej (1842 r.): „Cały duch, wszystka inteligencja narodu, mieści się w jego mowie”.

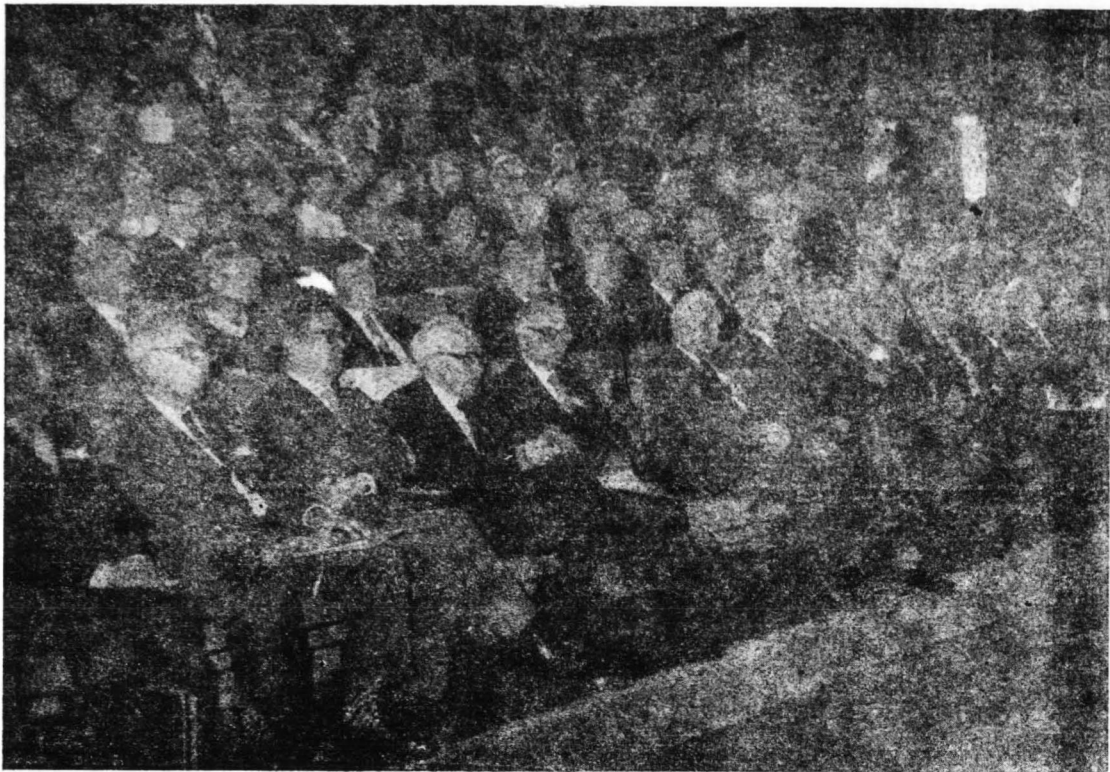
Tegoż dnia prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego dr inż. Jakub Chojnacki jako członek Komitetu Honorowego Kongresu uczestniczył w spotkaniu z gen. Wojciechem Jaruzelskim. Komitet Honorowy Kongresu stanowili: Halina Auderska, Lesław Bartelski, prof. dr Henryk Bednarski, Aleksander Bocheński, dr Stanisław Czajka, dr inż. Jakub Chojnacki, Kazimierz Dejmek, Jan Dobraczyński, dr Władysław Drobny, prof. dr Jacek Fisiak, Piotr Fronczewski, Ignacy Gogolewski, Artur Howzan, prof. dr Witold Hensel, Bogdan Jachacz, prof. dr Michał Jaworski, Roman Kadziński, Julian Kawalec, Tadeusz Kijonka, prof. dr Sędzimir Maciej Klimaszewski, Władysław Kopaliński, prof. dr Jan Kostrzewski, prof. dr Aleksander Krawczuk, dr Stanisław Krzywicki, prof. dr Władysław Lubaś, prof. dr Jerzy Ozdowski, Kazimierz Pilat, doc. dr Jan Piwożnyński, Janusz Roszkowski, prof. dr Jan Safarewicz, prof. dr Bogdan Suchodolski, prof. dr Henryk Szletyński, Lech Śliwonik, prof. dr Witold Śmiech, prof. dr Stanisław Urbańczyk, Kazimierz Zarzycki, Wojciech Żukowski i gen. bryg. Albin Żyto (łącznie 38 osób).

W drugim dniu obrad dwie delegacje Kongresu spotkały się z nauczycielami i młodzieżą szkół średnich. Delegacja pod przewodnictwem profesora dra Bogdana Suchodolskiego wyjechała do Sosnowca, do IV Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica, w którym w 1921 r. Profesor otrzymał maturę.

Druga delegacja, której przewodniczył profesor dr Stanisław Urbańczyk z Krakowa gościła w I Liceum Ogólnokształcącym im. Powstańców Śląskich w Rybniku uczestnicząc w sesji naukowej zorganizowanej przez młodzież szkolną. W skład delegacji wchodził: dr Danuta Bartold-Jarosińska, mgr Kazimierz Kochański i prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego dr inż. Jakub Chojnacki.

Prezes TNP uczestniczył także w otwarciu w Bibliotece Śląskiej wystawy pt. „Skarby języka polskiego, zabytki piśmiennictwa i arcydzieła literatury” oraz w dwukrotnych spotkaniach z Władzami Województwa Katowickiego w siedzibie Urzędu Wojewódzkiego (dawny Sejm Śląski).

Do zaproszenia sekretarz naukowy II Kongresu prof. dr Witold Śmiech z Łodzi—przewodniczący Komitetu Językoznawstwa PAN dołączył pismo z prośbą o przygotowanie przez prezesa TNP wystąpienia w kongresowej dyskusji na temat: „Rola Towarzystw Regionalnych w upowszechnianiu kultury języka ojczystego i wiedzy o języku na przykładzie działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego”.

Katowice, Uniwersytet Śląski, 7 grudnia 1988 r. Pierwszy dzień obrad II Kongresu z udziałem ponad 400 uczestników. W pierwszym rzędzie od lewej strony: prof. dr Michał Jaworski — prezes Towarzystwa Kultury Języka w Krakowie, prof. dr Witold Smiech — przewodniczący Komitetu Językoznawstwa PAN, sekretarz naukowy Kongresu, prof. dr Aleksander Krawczuk — minister Kultury i Sztuki, prof. dr Bogdan Suchodolski — przewodniczący Narodowej Rady Kultury, prof. dr Stanisław Urbańczyk — prezes Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, Jan Dobraczyński — przewodniczący Rady Krajowej PRON, gen. Wojciech Jaruzelski — przewodniczący Rady Państwa PRL, dr Manfred Gorywoda — pierwszy sekretarz KW PZPR w Katowicach, red. Kazimierz Zarzycki — przewodniczący Rady Wojewódzkiej PRON w Katowicach, dr Andrzej Wasilewski — sekretarz KC PZPR, prof. dr Jerzy Ozdowski — wicemarszałek Sejmu PRL, prof. Roman Kacziński (nauczyciel licealny języka polskiego W. Jaruzelskiego) i prof. dr Jan Kostrzewski — prezes PAN.

Oto treść wystąpienia:

Motto:

„Jaki język — taki naród” Tadeusz Boy-Zeleński (Krakowski jubileusz)

W bieżącym, 1988 roku, w sposób szczególny akcentujemy znaczenie 70 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Ojczyzna nasza w 1918 roku wróciła na mapę Europy po 123 latach niebytu. W 1795 r. trzy rozbiorcze państwa ogłosiły likwidację państwa polskiego i zadeklarowały wykreślenie Królestwa Polskiego po wieczne czasy. Tak więc wielkie państwo o powierzchni 780 000 km², licząc 13 mln mieszkańców — czyli prawie czterokrotnie więcej niż wynosiła wówczas ludność Prus, głównego architekta rozbiórów — zostało wykreślone na 5 pokoleń z politycznej mapy kontynentu.

Naród nasz pozbawiony własnego państwa, pozbawiony został i państwowych organów służących rozwojowi rodzimej oświaty i kultury. Jednak wśród społeczeństwa znalazły się jednostki, które nie pogodziły się z bezczynnością i poddaniem się zaborcom. Podjęły też walkę o zachowanie języka polskiego, gdyż naród żyje, póki jego język nie zaginie.

W Polsce pod zaborami, prastary Płock — miasto wojewódzkie — stając w czołówce wal-

czącej o własne duchowe oblicze polskiej społeczności pragnął rozwijać naukę, tworząc dla niej formy organizacyjne. W tym celu wszyscy nauczyciele, w liczbie 13 Szkoły Wojewódzkiej Płockiej (obecnej Małachowianki z 300-letnią tradycją) założyli Towarzystwo Naukowe. Stało się to dnia 3 czerwca 1820 roku. Spiritus movens tej nowej instytucji był rektor Szkoły Kajtana Morykoni, wybitny nauczyciel.

Założenia programowe zawarte w pierwszym statucie stowarzyszenia określały ramy organizacyjne pracy społeczno-naukowo-kulturalnej na prowincji. Działalność tę określono później terminem regionalizmu. Zawierała ona w sobie teoretyczne i praktyczne elementy, które wytrzymały próbę czasu i owocują także w całym XX wieku.

Dzisiaj Towarzystwo Naukowe Płockie (TNP) w ramach „czwartego ogniwa” nauki polskiej jest jednym z 30 towarzystw naukowych regionalnych o charakterze ogólnym. Liczy 570 członków, pracowników i przyjaciół (miłośników) nauki, specjalistów — praktyków, organizatorów i animatorów życia naukowego i kulturalnego. Ponadto ma wielu sympatyków.

W ciągu życia kilku pokoleń TNP zebrało znaczący majątek, na który składa się 10 nieruchomości, a przede wszystkim Biblioteka im. Zielińskich TNP, obejmująca 200.000 volumi-

nów, w tym 13.000 starodruków i 59 inkunabułów. Wartość tego majątku szacuje się na ponad pół miliarda złotych. Baza działalności jest stale rozbudowywana. W r. 1988 prowadzimy 5 placówek budów w 3 miastach.

Towarzystwo prowadzi pracę naukową w pięciu komisjach, z których Komisja Badań Naukowych — kierowana przez dra Mariana Chudzińskiego, nauczyciela — ma jedenaście sekcji. Jedną z nich to: sekcja literatury i kultury języka, której od wielu lat przewodniczy zasłużony pedagog mgr Danuta Rychlewska.

Towarzystwo Naukowe Płockie od wielu lat wykazuje troskę o kulturę języka zarówno w praktycznym korzystaniu z zasobów języka, jak też w miarę swych możliwości, przyczynia się do poszerzania wiedzy o języku i upowszechniania tej wiedzy w płockim środowisku. Znajduje to odbicie zarówno w prowadzonych badaniach jak i w tematyce sesji naukowych. Już w latach sześćdziesiątych prof. Witold Doroszewski przyjeżdżał do nas z wykładami. Z jego inicjatywy powstał Oddział Towarzystwa Kultury Języka, którego członkami byli przede wszystkim nauczyciele szkół różnego typu. Oni to, kierowani przez Zakład Językoznawstwa PAN przy współudziale TNP zebrali początkowo na terenie byłego powiatu płockiego, a następnie na całym Mazowszu, bogaty materiał językoznawczy, który posłużył do opracowania *Atlasu gwar mazowieckich* (H. Horodyska-Gadkowska, A. Strzyżewska-Zaremba, t. I, Wrocław 1971; A. Kowalska, A. Strzyżewska-Zaremba, t. II, Wrocław 1973). Możemy się szczeniść, że to ważne dzieło Polskiej Akademii Nauk powstało przy naszym współudziale. Dowodem tego, jak bardzo sprawy kultury języka są nam bliskie jest przekształcenie w roku 1975 sekcji literatury TNP na sekcję literatury i kultury języka. Zresztą tematyką językoznawczą interesuje się całe Towarzystwo, a nie tylko jedna sekcja. Świadczy o tym sympozja i sesje. Tak np. w 1970 r. odbyło się sympozjum językoznawcze na temat: „Mazowsze w świetle badań językoznawczych”, w której programie były następujące referaty:

1. prof. dr Witold Doroszewski: „Język wspólnotą pracy”,
2. dr Wanda Pomianowska: „Historia badań gwaroznawczych na Mazowszu”,
3. dr Barbara Falińska: „Udział towarzystw regionalnych w badaniach dialektologicznych”.

W 1972 r. odbył się odczyt dr Barbary Falińskiej pt. „Błędy językowe współczesnej inteligencji”, który zgromadził 130 członków TNP.

W 1976 r. we współpracy z Zakładem Językoznawstwa Instytutu Języka Polskiego PAN zorganizowaliśmy międzynarodową sesję naukową poświęconą pamięci prof. Witolda Doroszewskiego. Osiem wygłoszonych referatów zaprezentowało Profesora jako Uczonoga i Człowieka. Spośród 96 uczestniczących w sesji członków TNP wielu wygłosiło komunikaty.

Wskazano wówczas nie tylko na językoznawcze badania regionalne prowadzone systematycznie przez TNP, ale i na współpracę Profesora z placówkami oświatowymi i kulturalnymi.

W wydawnictwach TNP popularyzujemy najlepszą polszczyznę naszych członków, przykładowo profesora Jana Zygmunta Jakubowskiego, czy poetów — literatów Władysława Broniewskiego, Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego bądź Stefana Golebiowskiego z Bieżunia. Podobnie do wygłaszania w Towarzystwie odczytów, sesjach i posiedzeniach naukowych staramy się zapraszać znanych w kraju z piękną języka językoznawców i w ogóle humanistów. Ostatnio wystąpił u nas prof. Bogdan Suchodolski.

W 1976 r. sekcja nawiązała współpracę z Instytutem Języka Polskiego PAN. Na jej posiedzenia wielokrotnie przyjeżdżali z referatami i wskazówkami merytorycznymi prof. dr Mieczysław Szymczak i dr Barbara Falińska. Sekcja literatury i kultury języka postawiła sobie jako główny cel oddziaływanie na środowiska nauczycielskie i młodzieżowe. W roku 1977 powołano młodzieżowe kółko lingwistyczne przy Studium Nauczycielskim. Podczas wakacji odbył się obóz gwaroznawczy pod naukową opieką dr Falińskiej. Był on prowadzony przez członków TNP. Sekcja zebrała i opracowała materiały naukowe uzyskane przez młodzież. Koszt obozu pokryło Towarzystwo. W późniejszych latach miały miejsce kontakty naukowe płockich miłośników języka polskiego z regionalnym towarzystwem z Łomży, a także sesje popularnonaukowe w szkołach. W ostatnim okresie zmniejszył się wprawdzie zakres prac nad językiem, ale zainteresowania językoznawcze są nadal żywe wśród członków TNP, o czym świadczą chociażby różne publikacje w czasopiśmie.

Na łamach wydawanego przez TNP od 32 lat kwartalnika „Notatki Płockie” opublikowano wiele prac dotyczących badań regionalnych nad gwarą, a także nad pochodzeniem nazw miejscowości na Mazowszu. Miały one charakter materiałowy lub metodyczny. Dużym zainteresowaniem cieszyła się wydana w 1982 r. praca dr Jadwigi Gorzechowskiej „Wisła i wodniacy płoccy”, ocalająca od zapomnienia cechy kulturowe tej ludności. Zamieszczono tam przysłowia, podania, śpiewki, kołedy, terminologię flisacką i rybacką. Pozwoliło to utrwalić swoiste piękno przybrzeżnej kultury Mazowsza Płockiego. Druga praca tej nie żyjącej już autorki została skierowana do druku.

Język jest zjawiskiem żywym, stale rozwijającym się. Innowacjami językowymi oraz funkcjonowaniem tych innowacji w tekstach różnego typu zajmują się obecnie członkowie sekcji literatury i kultury języka naszego Towarzystwa.

Kończąc, pragnę przekazać Panu Przewodniczącemu II wydania „Sztuki Płocka”, dzieło życia mec. dr Kazimierza Askanasa — od 60 lat członka Towarzystwa i przez 25 lat wiceprezesa — wiele dla kultury języka ojczystego zasłużonego.